

... VE DEĞİRMEN DÖNERDİ (1991) HALDUN TANER (1915 – 1986)

Genel Bakış

Taner'in kaleme almış olduğu üçüncü tiyatro oyunu olan *...Ve Değirmen Dönerdi*, 1958 yılında Devlet Tiyatroları tarafından sahnelenmiştir. 1950'li yıllarda sahnelenmiş olan eser yıllar sonra, 1991 yılında, *Bilgi Yayınevi* tarafından kitap halinde yayımlanmıştır. Söz konusu edilen oyunda Taner, çoğu eserinde ele almış olduğu konuları ve temaları farklı bir olay örgüsü üzerinden işlemiştir. Oyunun başkahramanı olan Küşat, hayatını resim yapmaya adanmıştır. Fakat başkahraman kişilik özellikleri açısından ne eşinin ailesi Festekizlere ne de sanat çevresine uyum sağlayabilmektedir. Festekizler ve sanat çevresi, başkahramanın sürekli olarak gidip geldiği iki farklı kıyıdır. Fakat bir sanatçı olarak mükemmelin peşinde koşan Küşat, bir şekilde içine girdiği iki farklı kıyıya tam olarak uyum sağlayamaz. Aşırı duyarlı ve mükemmeliyetçi bir karakter olduğu için *Don Quixote*'a benzetilmektedir. Esra Dicle, Taner'in benzetmecî tiyatro eserleriyle ilgili yapmış olduğu yüksek lisans tezi çalışmasında *Ve Değirmen Dönerdi*'yle ilgili şu ifadeleri kullanmıştır: "... *Ve Değirmen Dönerdi*, 1950'lerin değişen Türkiye'sinde, iki karşıt yaşama biçiminin oluşturduğu karşıt değerler çatışması içinde yitip giden bireyin öyküsüdür. Aile ilişkilerinde son derece tutucu olan Festekizlerle diğer yanda çağdaş bir tavır ve özgürlüğü savunan ama aslında çıkar ilişkilerine bağımlı yaşayan sanat çevresi arasında kalan Küşat, öncelikle varolma savaşı vermiş ve yenilmiştir. Oyun süresince izleyicinin, Küşat'ın yalnızlığını hissetmesi ve paylaşması sağlanmıştır" (Dicle, 2004, s. 77).

Özet

Daha önce düzenlenmiş olan bir resim sergisinde Fahrünnisa'yla Küşat ikilisi tanışmış ve birbirlerine yakınlaşmışlardır. Küşat'ın "Ver elini gökyüzü" adlı tablosu sayesinde tanışan ikili, bir süre sonra evlenmiştir. Fahrünnisa'nın ailesi olan Festekizler, yeni damatlarından içgüveysi olarak yanlarında yaşamasını istemişlerdir. Bu sayede karşı kıyıya geçen Küşat, hava değişiminin kendisine iyi geleceğini ve yeni ortamın kendine yeni ilhamlar getireceğini düşünür. Kişilik özellikleri olarak Küşat özgürlüğüne düşkün ve çağdaş bir karakterdir. Festekizlerse, oldukça tutucu, gelenekçi ve katı kuralları olan bir ailedir. Altı ay kadar Festekizlerin köşkünde yaşamış olan Küşat, onlar gibi giyinmeye, onlar gibi konuşmaya ve onlar gibi düşünmeye başlamıştır. Bu durum Küşat'ın resim yapma kabiliyetini kaybetmesine sebep olur. Aileden uzaklaşmak ve denizi görmek isteyen Küşat, Festekizlerin lanetli olduğunu düşündükleri, yanına bile yaklaşmaya korktukları değirmene sığınır. Köşkün boğucu ve sıkıcı havasından bunalan Küşat için değirmen, onun hava almasını ve olduğu gibi davranabilmesini sağlayan bir sığınak olur. Değirmende resim yapmaya başlayan Küşat, yıllar önce akademiye tanıştığı, aşık olduğu ve bir süre beraber olduğu Serap'la karşılaşır. Serap'ın babası da bir Festekiz'dir fakat yıllar önce kendisini değirmenden aşağıya atarak öldürmüştür. Fahrünnisa'da Serap'ı görmüş olan Küşat, bu yüzden onunla evlenmiştir. Fakat Fahrünnisa'yla Serap tamamen birbirine zıt karakterlere sahiplerdir. Küşat, Azat'ın haber verdiği bir resim yarışmasına katılmak için çalışmaktadır. Serap Küşat'a resim yapmasında yardımcı olacağını söyler. Fahrünnisa ve Festekizler, Serap'la Küşat'ı değirmende baş başa görürler. Fahrünnisa, Küşat'ın Serap'ı sevdiğini anlar. Küşat, Festekizleri bırakıp diğer kıyıya geçmeye karar verir. Üstat'tan beş bin lira borç alan Küşat, Serap'ın yardımlarıyla atölyesinde resmini bitirmeye çalışmaktadır. Tablonun adı "Ve değirmen dönerdi" olacaktır. Jüri üyeleriyle akşam yemeği yiyecek olan Serap, onları etkileyerek Küşat'ın yarışmayı kazanmasını sağlamak istemektedir. Serap'ın ardından atölyeye Doktor gelir. Doktor Küşat'a Fahrünnisa'nın hamile olduğunu söyler. Aldığı haber üzerine Küşat'ın fırçası elinden kayar ve tablo bozulur. Şayet yaptığı resimde Festekizlerden kalma alışkanlıklarını devam ettirdiği bellidir. İsteddiği gibi bir tablo yapamamıştır. Ertesi gün yarışma düzenlenir ve Küşat kaybetmiştir. Serap, yarışmayı kazanan Azat'a da resim yapması konusunda yardım etmiştir. Oyuna getirildiğini gören ve sanat camiasındaki ikiye bölünmüşlüğü ve entrikaları fark eden Küşat, düşmanı olarak gördüğü kişilere birer mektup yazdıktan sonra intihar eder. Onun intihar etmesi üzerine Küşat kıymete biner. Akademinin bir dershanesine onun adı verilir, tabloları yüksek meblağlara satılır ve eleştirilenler onun sanatıyla ilgili güzellemeler

kaleme alırlar. Fakat intihar girişiminde bulunmuş olan Kūşat hayatta kalır. Bunun üzerine sanat camiası onunla ilgili yaptığı bütün güzel şeyleri geri alır. Entrikalardan ve çıkarıcı ilişkilerden yorulmuş olan Kūşat, Serap'ın telkinleriyle Festekizlerin yanına dönmeyi kabul eder ve resim yapmayı bırakır. Doęacak olan çocuğunun daha umut dolu bir dünyada yaşıyacak olmasını umar.

Kişiler

Kūşat Oyunun başkahramanı olan Kūşat bir ressamdır. Tapu Kadastro katipliği yapmış bir babası vardır. Bir sergide tanıştığı Fahrūnnisa'yla evlenen Kūşat, daha önce hiç tanımadığı tutucu ve aşırı kuralcı bir ortamla tanışır. Başkarakter sanat camiasının özgürlükçü fakat ikiyüzlü ortamıyla, Festekizlerin sıkıcı fakat güvenilir ortamı arasında seçim yapmak zorunda kalır.

Fahrūnnisa Oldukça tutucu ve gelenekçi bir ailede büyümüş olan kadın karakter, karşı yakada katıldığı bir sergide Kūşat'la tanışır. Ailesinin yaşadığı yakaya döndüğünde tamamen onlar gibi tutucu bir karaktere dönüşen Fahrūnnisa, Kūşat'ı benzeştirmeye çalışır.

Serap Akademide tiyatro eğitimi alırken Kūşat'la tanışmıştır ve Kūşat ona aşık olmuştur. Kişilik yapısı olarak Serap Fahrūnnisa'nın tam tersidir. Festekiz ailesinde intihar etmiş olan dayının tek kızıdır. Kendi başına buyruk davranışları yüzünden aileden aforoz edilmiştir. Kūşat Serap'ı çok sevmektedir. Fakat Serap hayattaki her şeyi gelip geçici boş bir heyecandan ibaret görür.

Azat Kūşat'ın ressam olan bir arkadaşıdır. Festekizlerle yaşamaya başlayan Kūşat'ı resim yarışmasına katılmaya teşvik eder. Fakat aslında tek düşündüğü şey kendi çıkarıdır. Amacı sanat yapmaktan ziyade saygı görmek ve şöhret olmaktır.

Üstat Akademide öğretmenlik ve çeşitli gazetelerde sanat eleştirmenliği yapmaktadır. Serap, Azat ve Üstat karakterleri kişilik özellikleri açısından birbirlerine çok benzemektedirler. Üstat da çıkarıcılığın ve ikiyüzlülüğün temsilcisi konumundadır.

Süleyman Fahrūnnisa'nın babası ve Festekiz ailesinin reisidir. Festekiz ailesinin tek varisi olan Fasit, küçük yaşlarındayken Serap tarafından incir ağacından düşürülmüştür. Geçirdiği kaza sonucunda Fasit kısırlaşmıştır. Oldukça tutucu, kuralcı ve gelenekçi olan Süleyman, Festekizler için yeni bir varis arar ve talihli/talihsiz kişi Kūşat olur.

Oyunda rol oynayan diğer karakterlerin isimleri şunlardır: Doktor, Mihrūnnisa, Hürrem, Fasit.

Öykü

Kūşat'ın İntiharı ve Sonraki Gelişmeler Birinci perdenin birinci tablosunda; Kūşat'ın atölyesi detaylı bir şekilde betimlenir. Yatak odasının girişinde bekleyen Üstat, Azat ve Süleyman'ın kişilik yapıları hakkında da bilgi verilir. Kendi aralarında konuşan üç karakter umutsuz bir bekleyiş içindedirler ve Kūşat'a geçmişte yaptıkları şeylerden dolayı pişmanlık duymaktadırlar. Zira Kūşat bir tabancayla kendini vurarak intihar etmiş ve Doktor onun kurtulması için gerekli müdahaleleri yapmaktadır. Kendini öldürmeden önce Kūşat'ın yaşamaktan vazgeçtiğine dair sözler sarf ettiği üç karakter arasında konuşulur. Zamanında Kūşat'ı icraya vermiş olan Üstat, yapmış olduğu şeyden dolayı pişmanlık duymaktadır. Azat da, Kūşat'tan aldığı hakaret içeren ifadeler bulunan mektuptan dolayı ona hakaret davası açmıştır. Kūşat, ölmeden önce yazmış olduğu mektuplarda herkese ağızına geleni söylemiştir. Bir süre sonra Akademi müdürü telefonla evi arar. Azat telefona cevap verir Kūşat'ın ne durumda olduğunu ona anlatır. Karakterler Kūşat'ın kurtulamayacağını düşünmektedirler. Akademi müdürü Azat'tan cenaze töreniyle ilgili bilgi almak ister. Daha henüz ölmemiş olan Kūşat'ın cenaze işlemleriyle ilgili konuşulması Süleyman'ın tuhafına gider. Kūşat, ölmeden önce akademiyle görüşmüş ve anatomi derslerinde kullanılması için öldükten sonra iskeletini akademiye bağışlamıştır. Kayınpeder Süleyman, Kūşat'ın yazdığı mektubu alır ve yazılanları aynen okur. Muhafazakar bir karaktere sahip olan Süleyman, kızının evlendiği adamın cenazesinin deforme edilmesini istemez ve onun uygun bir şekilde gömülmesini ister. Kūşat'ın iskeletinin akademiye bağışlanmasına karşı çıkar. Üstat'la Azat arasında, geçen günlerde gerçekleştirmiş olan bir yarışmayla ilgili atışma olur.

Sanat Camiasının İkiyüzlülüğü Doktor yatak odasından çıkar ve cankurtaranın neden hala gelmemiş olduğunu sorar. Azat cankurtarana telefon eder ve doktora onların yolda olduklarını söyler. Kūşat'ın durumu ağırdır. Doktor Kūşat'ı kaybedebileceklerini düşünmektedir. Ardından Serap atölyeye gelir. Karşısındakilere Kūşat'ın ölüp ölmediğini sorar. Diğerlerinin aksine Serap'a mektup yazılmamıştır. Serap Kūşat'ın Mavi Deęirmen adlı tablosunu bıçakladığı gün onun kendine zarar

vereceğini anlamıştır. Serap'ı gören Süleyman çok sinirlenir ve ona sataşır. Fakat Serap Süleyman'a herhangi bir karşılık vermez. Dışarıda yoldan geçen bir arabanın sesi duyulur. Gelenlerin cankurtaran olduğunu düşünen Süleyman atölyeden çıkar. Bu sırada Serap Küşat'ı görmek istediğini söyler. Fakat Üstat'la Azat; odada Küşat'ın eşi Fahrünnisa'yla Doktor'un olduğunu söylerler. Daha geçen gün Küşat'ı çiçek pazarının önünde görmüş olan Üstat, onun kendini öldürmüş olmasına şaşırır. Serap Üstat'a belki de onun kendi ölümü için çiçek almaya gittiğini söyler. Serap Küşat'a daima ilgi göstermiş fakat onu gerçek manada hiçbir zaman sevmemiştir. Küşat'ın ölüm anında onunla ilgili iyi şeyler söyleyen karakterler, geçmişte onun kuyusunu kazmışlardır. Azat, Küşat'la katıldığı bir yarışmada hile yaparak Küşat'ı yenmiştir. Üstat Azat'a, kazanmış olduğu yarışmadan dolayı şımarmasına kızar.

Küşat'ın Hastaneye Götürülmesi Küşat'ın yapmış olduğu tablolara göz gezdiren Üstat, geçmişte ona ne kadar çok haksızlık ettiğini fark etmiştir. Onun bütün tablolarına derin anlamlar yükler. Azat Üstat'ın tablo yorumlamalarına güler. Zira geçmişte bahsi geçen tablolar yüzünden Üstat Küşat'ı çok azarlamıştır. Üstat Küşat'ın değerini, onun sanatçılığını anlayamadıklarını söyler. Ardından cankurtaran gelir. Fahrünnisa Küşat'ın kurtarılmasını ister ve Küşat'a onu affettiğini söyler. Fahrünnisa hamiledir. Diğer karakterler Küşat'ın iki dünya arasında kalmış olmasına üzölmüş gibi görünmektedirler.

Küşat'ın Festekizlere Taşınması İkinci tablo Festekiz ailesinin köşkünün detaylı bir betimlemesiyle açılır. Köşkün girişinde uzun bir koridor vardır. Aile büyüklerinin resimleri duvarda asılıdır ve hem kadınların hem de erkeklerin saçları ortadan ikiye ayrılmış bir şekilde taranmıştır. Birbirlerine simetrik bir şekilde yerleştirilmiş iki saat de koridor da bulunmaktadır. Evde bulunan eşyalar antika denilebilecek kadar eskidir ve bahçede uzun servi ağaçlarıyla sarmaşıklar bulunmaktadır. Fahrünnisa Küşat'a arabadan büyük bavulları almamasını söyler. Küşat'ın köşkle ilgili ilk izlenimleri oldukça iç karartıcıdır. Fahrünnisa Küşat'a; köşkün yapısını ve ailesinin geleneklerini anlatır. Karşı kıyıda diğer kıyıya geçmiş olan Küşat, köşkün kendisine ilham kaynağı olabileceğini düşünmüştür. Fahrünnisa Küşat'ın kendisi için yaptığı tabloyu alır ve onu köşkün en güzel yerine asacağını söyledikten sonra koridora asar. Küşat, içinde bulunduğu yeni ortamda umut ve umutsuzluk arasında gidip gelmektedir.

Fahrünnisa'yla Küşat'ın İlişkisi Küşat Fahrünnisa'nın kendisine göstermiş olduğu ilgiden ve alakadan oldukça memnundur. Onunla tanışmış ve evlenmiş olmanın büyük bir şans olduğunu inanmaktadır. Bir resim sergisinde Fahrünnisa Küşat'ı etkilemek için en sevdiği rengin mavi olduğunu söylemiştir. Zira Küşat'ın en çok sevdiği renk mavidir ve tablolarında bolca mavi rengi kullanır. Fakat Fahrünnisa'nın en sevdiği renk yeşildir. Ailesindeki her birey de yeşil rengini sevmektedir. Birbirleriyle tanışıp yakınlaşmış olan çift, ailenin ısrarı üzerine evlenmişlerdir. Fakat Fahrünnisa geleneklere oldukça bağlı olan ailesine Küşat'ı bir mimar olarak tanıtmıştır. Fahrünnisa Küşat'a; Festekizler tarafından iyice benimsenmesiyle ailesine gerçeği söyleyeceğini söyler. Küşat Fahrünnisa'nın yalan söylemiş olmasına içerler fakat bozuntuya vermez. Odadaki bir koltuğa oturur. Fahrünnisa Küşat'a, o koltukta babasının oturduğunu söyler ve onu oradan kaldırır. Diğer koltukta da annesi oturmaktadır. Küşat köşkte üstüne oturabileceği bir koltuk bulabilmeyi ümit eder.

Küşat'la Doktor'un Karşılaşması ve Festekizler Ardından Fahrünnisa'nın kız kardeşinin nişanlısı Doktor Murat gelir. Küşat'la Murat askerlik görevlerini aynı yerde yapmışlardır ve birbirlerini tanımaktadırlar. Doktor Küşat'ın aile tarafından kabul görmüş olmasına şaşırır. Şayet onun bir sanatçı olduğunu ve Festekizlerin sanatçıya kız vermeyeceklerini bilmektedir. Küşat Doktor'a resim yapmaya devam ettiğini fakat bunun haricinde para kazanmak için başka bir iş daha yapacağını söyler. Doktor Küşat'a kayınpederin ona iyi bir iş bulabileceğini söyler. Doktor, Festekizlerin diğer kızıyla nişanlanmış olmasına rağmen onunla evlenememiştir. Doktor Küşat'a Festekizlere kendisini nasıl kabul ettirdiğini sorar. Küşat, sanatçı olduğundan dolayı Fahrünnisa'yla evlenebildiğini düşünür. Fakat Festekizler sanatçıları sevmemektedirler. Şayet Doktor'un evlenememe sebebi; babasının tuluat kumpanyasında aktör olarak çalışmış olmasıdır. Festekizler aktörleri gezici çingeneler olarak görmektedirler. Küşat babasının Tapu Kadastro katibi olduğunu söyler. Doktor Küşat'a, babasının mesleği sayesinde Festekizler tarafından kabul gördüğünü söyler. Ardından Doktor Küşat'a Fahrünnisa'yla nasıl tanıştıklarını ve bir araya geldiklerini sorar. Küşat'ın anlattığı her şeyi Doktor da yaşamıştır. Festekiz ailesinin üyeleri birbirlerinin kopyaları gibi görünmektedirler.

Küşat'tan Gizlenen Aile Sırlarının Ortaya Çıkması Mihrünnisa ve Fahrünnisa, sevgilileriyle tanışma ve görüşme dönemlerinde birebir aynı cümleleri kullanmışlardır. Doktor Küşat'a soyadı şartını kabul edip etmediğini sorar. Festekizler damatlarından kendi soyadlarını almalarını istemektedirler. Ailenin soyunu devam ettirecek erkek bulunmadığından dolayı soylarıyla övünen aile için bu şart

oldukça elzemdir. Kūşat Doktor'dan duymuş olduğu şeylere şaşırır ve bu istekten habersizdir. Fahrūnnisa Kūşat'a onu korkutmamak için bu şartı bu zamana kadar söylememiş olduğunu söyler. Kūşat Festekiz soyadını almayı kabul etmek istemez. Zira bir sanatçı olarak resimlerinde daima kendi adını ve soyadını kullanmıştır. Fahrūnnisa Kūşat'a resimlerine kendi adını yazabileceğini soyadı değişikliğiyle sanatçılığından bir şey kaybetmeyeceğini söyler. Bir süre sonra Festekiz ailesi köşke gelir.

Festekizlerle Kūşat'ın Tanışmaları Kūşat, birbirlerine tıpatıp benzeyen iki kız kardeşi ayırt etmekte zorluk çeker. Doktor Mihrūnnisa'nın dizinde bir ben olduğunu ve farkı bu sayede ayırt ettiğini söyler. Kūşat Doktor'a şakayla karşılık verir. Fahrūnnisa'nın annesi Hürrem, iskelede bekletildikleri için ve koltuklardaki örtüler hala kaldırılmamış olduğu için kızlarına kızar. Hürrem kızlarından isteklerini derhal yerine getirmelerini ister. Aile üyeleri, Kūşat'ın içtiği pipodan çıkan dumandan rahatsız olurlar ve öksürürler. Bunun üzerine Kūşat piposunu söndürür. Hürrem Fahrūnnisa'ya Kūşat'ın nerede oturacağını gösterir. Koltuğun örtüsü kaldırılır. Evin tek oğlu olan Fasit, duvara asılmış olan resmi fark eder. Kūşat'ın "Ver Elini Gökyüzü" adlı tablosunu beğenmeyen aile onun duvardan kaldırılmasını ister. Kūşat'ın resim yaptığını öğrenmeleri üzerine şaşırılmış ve sinirlenmişlerdir.

Ailenin Katı Kurallarıyla İlk Yüzleşme Fahrūnnisa duvara asmış olduğu tabloyu istemsizce ve gizlice yerinden indirir. Onun bu durumunu gören Kūşat Fahrūnnisa'ya tabloyu neden indirdiğini sorar. Fahrūnnisa Kūşat'a; tabloyu herkesten kiskandığını, onu herkesin görmesini istemediğini ve onu odalarına asacağını söyler. Kūşat Fahrūnnisa'nın söylediklerine safça inanır. Ardından evin reisi Süleyman gelir ve herkesi selamladıktan sonra koltuğuna oturur. Onunla birlikte aile fertleri de koltuklarına otururlar fakat Kūşat yanlış koltuğa oturmuştur. Fahrūnnisa Kūşat'ı uyarır ve oturması gerektiği yeri gösterir. Kūşat'ın kendisi için ayarlanan koltuğa oturmasıyla aile üyeleri simetrik bir biçimde yerlerini almış olurlar. Süleyman, Kūşat ve diğerleriyle şakalaşır. Kanuni'yle olan ortak özelliklerinden bahsederek latife eder. Ardından yemek için kalkılır. Süleyman Doktor'un da yemeğe kalmasına izin verir. Yemekten önce, ailenin mutlu günlerde içmeyi adet edindiği geleneksel şıra getirilir. Yemekte kapuska vardır. Kūşat Doktor'a kapuskayı sevmediğini ve kokusuna bile dayanmadığını söyler. Doktor Kūşat'ın askerdeyken kapuska yemeği yapıldığı günlerde yemekhaneye bile giremediğini hatırlar. Aslında Doktor da kapuska sevmemektedir fakat aileyi kendini kabul ettirmek için yer. Yemekten önce masanın etrafına toplanılır. Şıralar bardaklara doldurulur. Bardaklar aynı anda kaldırılıp ağza götürülür ve şıralarını içen ailedeki herkes serçeparmaklarını kaldırır. Kūşat onların her hareketine uyum sağlamaya çalışır. Kūşat yeniden yanlış koltuğa oturur ve Fasit bu durumu fark eder. Fahrūnnisa Kūşat'ı uyarır ve ona ayrılan koltuğa oturmasını söyler.

Festekizlerin Gelenekçiliği Ardından Süleyman pul koleksiyonuyla ilgilenmeye yeltenir fakat Hürrem ona damadın evde olduğunu hatırlatır. Bunun üzerine Süleyman Kūşat'a evi nasıl bulduğunu sorar. Evdeki bütün eşyalar eskidir, bahçedeki her şeye simetrik bir düzen verilmiştir ve servi ağaçları denizi görmeyi engellemektedir. Süleyman Kūşat'a; evin bu durumundan memnun olduğunu, karşı kıyıyla ve denizle ilgilenmediklerini söyler. Aile ışık olarak hava gazı lambası kullanmaktadır. Bu ışıkta hiçbir şey okunamayacağını söyleyen Kūşat'a geceleri bir şey okumanın doğru olmadığı söylenir. Ardından Abdülhatip adlı papağan; yemeğin yenileceği, yatılacağı ve uyanılacağı saatleri söyler. Ailenin oldukça katı kuralları ve düzeni vardır. Süleyman Kūşat'a hayattaki en önemli şeyi sorar. Kūşat Süleyman'a sanat ve yaşam cevabını verir. Süleyman Kūşat'a bunun doğru olmadığını ve hayattaki en önemli şeylerin aile, birlik, dirlik, düzenlik, beraberlik ve benzerlik olduğunu söyler. Bu kavramlar Festekizlerin olmazsa olmazlarıdır. Süleyman Kūşat'a kelimeleri tekrar ettirir. Kelimelerin sırasını birkaç kere karıştırdıktan sonra Kūşat kavramların sırasını doğru bir şekilde söylemeyi başarır. Saatin yedi olmasına bir dakika vardır ve bir dakika sonra yemek için sofraya oturulacaktır. Pencereden dışarıya bakan Kūşat, bahçedeki değirmeni fark eder. Kūşat'ın değirmenden bahsetmesi herkesin yüzü asar. Aile değirmenin uğursuz olduğuna inanmaktadır.

Festekizlerle Geçen Altı Ayın Ardından İkinci perde üçüncü tabloda olaylar, bir önceki tablodakiyle aynı uzamda geçer. Aradan altı ay geçmiştir ve günlerden pazardır. Tırşe robdöşambır ve terlik giyip gözlük takmış olan Kūşat tamamen aileden biri olmuştur. Zira üzerine giydikleri, ailenin evin içinde giydiği bir üniforma niteliğindedir. Hürrem Fasit'le birlikte örgü örmektedir. Süleyman elindeki büyüteçle pul koleksiyonuna bakmaktadır. Kūşat resim çizmekle uğraşırken Fahrūnnisa gazetede bir anketi cevaplandırmaktadır. Anket örnek bir kocanın nasıl olduğuyla ilgilidir. Fahrūnnisa Kūşat'a daha önce kaç sevgilisi olduğunu sorar. Kūşat Fahrūnnisa'ya birkaç tane olduğunu söyler. Fahrūnnisa Kūşat'a evlenmeyi düşündüğü bir sevgilisi olup olmadığını sorar. Kūşat Fahrūnnisa'ya bir kadından bahseder. Onun da Fahrūnnisa gibi olduğunu söyler. Kūşat, evlenmeyi düşündüğü kadınla akademide

tanışmıştır. Fakat kadın bir gün ortadan kaybolmuştur. Ankete göre; evlenmeden önce birkaç kadınla ilişki yaşamış bir erkek daha münasip bir kocadır. Süleyman gazetedeki anketin görüşünü onaylar.

Aile Üyelerinin Benzerlik Takıntısı Daha sonra karakterler arasında geçen diyaloglardan Fahrünnisa'nın ilk gördüğü erkekle evlendiği anlaşılır. Anketin üçüncü sorusu bir deniz kazasında kocanız en yakın arkadaşını mı yoksa kayınvalidesini mi kurtarırdır. Küşat hiçbirini kurtarmayacağını söyler. Zira yüzme bilmemektedir. Fakat Fahrünnisa onun söylediklerinin üstünü örterek kayınvalidesini kurtaracağını söyler. Hürrem Küşat'ın verdiği cevaba öfkelenir ve resim yaparken onu rahatsız eder. Anketteki diğer bir soru üzerine Fahrünnisa, kocası tarafından aldatıldığını öğrenmesi üzerine kendini öldüreceğini söyler. Hürrem de, Süleyman tarafından aldatılıp aldatılmadığını çeşitli kurnazlıklarla yıllarca kontrol etmiştir. Daha sonra Hürrem dün gece gördüğü rüyayı anlatmaya başlar. Ailedeki her birey, o rüyasını anlatmaya devam ederken boş bırakılan yerleri doldurur. Zira hepsi aynı rüyayı görmüşlerdir. Bu duruma şahit olan Küşat'ın şaşkınlığı daha da artar.

Festekizlerin Küşat'ın İsteklerini Umursamamaları Ailenin saçma sözlerini dinlemeye ve kurallarına uymaya daha fazla katlanamayan Küşat evden dışarı çıkmak ister. Süleyman'ın yanında kroki çizmeye başlamıştır fakat asıl işi olan ressamlığa hiç zaman ayıramamakta ve içinde bulunduğu ortamdan ilham alamamaktadır. Küşat tabloyla birlikte köşkten çıkar. Hürrem ve Fasıit, Küşat'ın yapmış olduğu saygısızlığa sinirlenirler ve onun bir ressam parçası olarak Festekiz ailesine girmiş olmasından dolayı minnet duyması gerektiğini düşünürler. Küşat'ın istekleri Festekizlere, Festekizlerin istekleri de Küşat'a uymamaktadır. Bir süre sonra köşke geri dönen Küşat, elindeki tabloyu Fahrünnisa'ya gösterir. Gösterdiği tablo Fahrünnisa'nın odanın duvarına astığı "Ver Elini Gökyüzü"dür. Küşat en sevdiği tablosunu tavuk kümesinde bulmuştur.

Küşat'ın Köşkte Ruhen Boğulması Küşat'ın gözdesi olan tablo ilk olarak koridordan yatak odasına, yatak odasından koridora ve koridordan da kümese gitmiştir. Hürrem, kümesin tel örgülerindeki gediği kapatmak için tabloyu kullanmıştır. Zira tablonun hiçbir şeye benzemediğini ve onun hiçbir işe yaramadığını söyler. Ardından Hürrem, dün gece Küşat'ı servi ağacının bazı dallarını keserken gördüğünü söyler. Bazı geceler içi daralan Küşat, denizi görmek amacıyla dallardan bazılarını kesmek istemiştir. Fakat Festekizlere göre servilerin dalları kesilemez. Eve ilk geldiği aylarda Küşat, sarmaşıkların sesinden de uyuyamamıştır. Süleyman ile Fahrünnisa olaya müdahale eder ve ortamı yatıştırır. Küşat, Festekizlerin mantıksız kurallarına ve geleneklerine isyan eder.

Küşat'ın Azat'la Karşılaşması Küşat'ın sözlerine gücenen Fahrünnisa onun yanından uzaklaşır. Hürrem'in aşağılayıcı sözlerini düşünen Küşat, eline aldığı bir baltayla bütün servileri kesmek için dışarı çıkar. Fakat kapıdan çıktığı sırada karşısında Azat'ı görür. Küşat Azat'ı eve davet eder ve onun bir iskemleye oturtur. Azat, sanat camiasında Küşat'ın arkasından çıkarılan dedikoduları anlatır. Onlara göre Küşat, para için sanattan vazgeçmiştir. Küşat Azat'tan bunları duymuş olduğu için üzülür. Halbuki Azat'a resim yapmaya çalıştığını fakat her teşebbüsünde ailesinin buna engel olduğunu söyler. Yaşadığı ortam ona ilham da vermemektedir. Genellikle gece vakitlerinde daha iyi düşünebilen Küşat, ailenin kuralları gereği saat dokuzda yatmaktadır.

Küşat'ın Düzenlenecek Resim Yarışmasını Öğrenmesi Küşat Azat'a neler yaptığını ve sanat alanındaki gelişmeleri sorar. Birkaç gün önce Azat ikinci sergisini açmıştır ve birçok tablo satmayı başarmıştır. Eylül ayının son günlerinde düzenlenecek olan resim yarışmasına hazırlanmaktadır. Küşat Azat'a yarışmadan haberdar olmadığını söyler. Hürrem Küşat için gönderilen broşürleri yırtıp atmaktadır. Evde okunan gazetede tamamen ticaretle ilgili ilanlar verildiği için yarışmadan haberdar olmamıştır. Azat Küşat'a resim yapmak için yeterli zaman olduğunu ve üç ay içinde güzel bir çalışma yapabileceğini söyler. Fakat ailenin sansürlerine ve engellemelerine maruz kalan Küşat, resim yapacak fırsatı neredeyse hiç bulamamaktadır. Maddi ve manevi açıdan da aileye iyice bağımlı hale gelmiştir. Azat, karşı kıyıya geri dönmek için Küşat'tan izin ister. Ardından köşkten ayrılır.

Küşat'ın Beş İhlamuruna Geç Kalması Köşkün balkon kapısından içeriye giren Mihrünnisa'ya Doktor sarılmaya çalışmaktadır. Etrafta kimsenin olmamasını fırsat bilen Doktor, Mihrünnisa'yı öpmeye çalışır. Fakat Mihrünnisa Doktor'a; evlenmeden önce hiçbir erkeği öpmeyeceğine dair yemin ettiğini söyler. Saat beşte içilecek olan ihlamuru kaynatmaya gider. Ailenin bütün fertleri ihlamur içmek için yerlerini alırlar. Aralarında yalnızca Küşat yoktur. Son altı aydır ilk defa ihlamur içmeye geç kalmıştır. Fasıit onun bu davranışının aileye karşı büyük bir hakaret olduğunu söyler. Fasıit Küşat'ın dikbaşlılık ettiğini ve gerçek yüzünün ortaya çıkmaya başladığını söyler. Fahrünnisa Küşat'ı aramak için dışarı çıkar.

Küşat'ın Yeni Bir Pencere Bulması Küşat'ı bulamayan Fahrünnisa koltuğuna oturur. Aile üyeleri aynı anda ıhlamur dolu bardakları kaldırıp aynı anda içerler. Bu sırada hepsinin serçe parmakları havadadır. Ardından kıyafetleri toz ve toprakla kaplanmış olan Küşat odaya girer. Kendisine nerede olduğu ve neden geç kaldığı sorulur. Aile üyelerinin sorularını duymuyormuş gibi görünen Küşat bir süre sonra kendine gelir ve yerine oturur. Doktor Küşat'a nereye gittiğini sorar ve kimseye bir şey söylemeyeceğini söyler. Kısa süren bir tereddüdün ardından Küşat Doktor'a nefes alabileceği bir pencere bulunduğunu söyler.

Küşat'ın Değirmene Sığınması Dördüncü perdenin açılışında değirmenin detaylı bir betimlemesi yapılır. Doktor'la Küşat, değirmenin merdivenlerini sayarak yukarı doğru çıkmaktadırlar. Küşat'a göre değirmen bir deniz fenerine benzemektedir. Bir tepenin üzerine yapılmış olan değirmenin çatısından deniz görünmektedir. Servi ağaçları da manzarayı engelleyecek kadar uzun değillerdir. Küşat Doktor'a değirmende göz yanmasının ve baş ağrısının geçtiğini söyler. Değirmen Küşat için, rahatça resim yapabileceği ve kendini dinleyebileceği bir yerdir artık. Doktor Küşat'ın değirmeni kullanacak olmasından rahatsız olur. Zira ailenin dayısı kendini değirmenden atarak intihar etmiş ve o günden sonra Festekizler değirmenin lanetli olduğunu düşünerek yanına bile yaklaşmamışlardır. Küşat dayının neden intihar ettiğini merak eder. Fakat Festekizler onun hakkında hiç konuşmamaktadırlar. Hatta cenazesini aile mezarlığına bile gömmemişlerdir. Küşat, rahatça resim yapabileceği bir yer bulabildiği için mutludur. Aile tarafından aforoz edilmekten korkan Doktor, değirmenden çıkar.

Küşat'la Serap'ın Değirmende Karşılaşmaları Değirmenin balkonundan denizi izleyen Küşat bir kahkaha sesi duyar. Ardından değirmene bir kadın girer ve ikili birbirlerine kim olduklarını sorarlar. Birbirlerinin yüzlerini görmeleri üzerine birbirlerini tanırlar. Kahkaha atarak değirmene gelmiş olan kadın Serap'tır. Serap Küşat'a lambanın ışığından yansıyan gölgesinin Don Kişot'a benzediğini söyler. Zira Küşat'ın ismi Don Kişot'unkine benzemektedir. Daha sonra akademide beraber oynadıkları bir oyunun repliklerini söylemeye başlarlar. Replikler birbirlerine aşık olan iki karakterin konuşmasına benzemektedir.

Küşat'ın Serap'a Duyduğu Aşk Akademi yıllarında Serap'la Küşat arasında bir ilişki yaşanmıştır. Serap, hiçbir sebep belirtmeden bir gün Küşat'ı terk etmiştir. Serap, kimseye bağlanmak istemeyen ve geçici ilişkiler peşinde koşan bir kadındır. Küşat Serap'a, onu hiç unutamadığını söyler. Serap, Festekizlerin intihar eden dayısının kızıdır. Değirmeni zaman zaman barınak olarak kullanmaktadır. Serap Küşat'ın Festekizlere damat olduğunu öğrendiğinde gülmekten kendisini alamaz. Fakat Küşat Serap'a, Fahrünnisa'yı ona benzettiği için evlendiğini söyler. Fiziksel olarak Serap'la Fahrünnisa birbirlerine benziyor olsalar da karakter olarak tamamen birbirlerinden farklılardır.

Serap'ın Festekizlerle Yaşadıkları Festekizlerin yanında uzun bir süre yaşamış olan Serap, onlardan bunaldığı zamanlarda değirmeni sığınak olarak kullanmaya başlamıştır. Evden tamamen ayrıldıktan sonra da zaman zaman karşı yakaya geldiğinde değirmende kalmaktadır. İlham kaynaklarını ve yaratıcılığını kaybetmiş olan Küşat altı aydır tabloya tek bir fırça darbesi bile atamamıştır. Serap Küşat'ın durumunu anlar ve ona her geçen gün Festekizlere benzediğini söyler. Zira Serap da onlarla birlikte yaşamaktan hiçbir zaman mutlu olmamıştır. Geçmişte Festekiz ailesi Serap'a çok çektirmiştir. Onu sürekli ezmiş ve hor görmüşlerdir. Aileden intikam almak isteyen Serap Fasit'i incir ağacından düşürmüş ve onun kısır kalmasına sebep olmuştur. Serap'a göre Küşat, Festekiz soyunu devam ettirecek bir damızlıktan başka bir şey değildir. Serap değirmenden ayrılmak ister. Fakat Küşat ona engel olur. Bunun üzerine Serap, küçüklüğünde değirmenin kendisine neler hissettirdiğini, onu nasıl rahatlattığını anlatır. Serap'la Küşat hislerini paylaştıkları sırada birbirlerinin cümlelerini tamamlarlar. Geçmişte Serap'ın yaşamış olduğu bütün sorunları şimdi Küşat yaşamaktadır. Bu durum onları birbirlerine yakınlaştırır.

Serap'ın Küşat'ı Kendisine Benzetmeye Çalışması Küşat Serap'a Azat'ın bahsettiği resim yarışmasına katılacağını söyler. Serap Azat'ı tanımadığını söyler. Küşat, bu gece yaşanan şeylerin kendisine ilham verdiğini ve ne çizeceğini bulunduğunu söyler. Küşat, mavilikleri öğüten bir değirmen resmi çizecektir. Adını da "Ve Değirmen Dönerdi" koyacaktır. Küşat bir taslak çizmeye başlar. Serap, parmağındaki yüzüğün ağırlık yaptığı bahanesiyle, Küşat'ın yüzüğünü çıkarır. Ardından gözlüğünü ve tirşe kıyafetlerini de çıkarır. Resmin taslağını çizdikleri sırada birbirlerine yakınlaşırlar. Fakat bir süre sonra Fahrünnisa'nın çığılığı duyulur. Küşat Serap'tan balkona saklanmasını rica eder. Ardından Fahrünnisa'yı alıp bir sedire yatırır. Küşat, merdivenleri çıkarken ayağı basamağa girmiş olan Fahrünnisa'nın yaralı diziyile ilgilenir. Gördüğü kabus üzerine uyanmış olan Fahrünnisa, Küşat'ı yanında göremeyince onu aramaya çıkmıştır.

Fahrünnisa'nın Küşat'ın Bunaldığını Anlaması Fahrünnisa, yarasıyla ilgilenen Küşat'ın gözlüklerini çıkardığını ve pipo içmeye devam ettiğini fark etmiştir. Onun köşkte yaşamaktan bunaldığını anlamıştır. Halbuki Fahrünnisa da köşke gelmeden önce kendini farklı biri gibi hissetmiştir. Köşkteki yaşam ikiliyi ruhsal açıdan olumsuz etkilemektedir. Fahrünnisa Küşat'a, istediği takdirde köşkten ayrılıp farklı bir yere taşınabileceklerini söyler. Fakat bunun yapılabilmesi için sermaye gerekmektedir. Bundan dolayı ikilinin bir süre daha beklemesi şarttır. Fahrünnisa Küşat'ı çok sevmektedir ve onun için her türkü fedakarlığı yapabileceğini söyler.

Küşat'ın Diğer Kıyıya Geri Dönmeye Karar Vermesi Bir süre sonra Fahrünnisa Küşat'ın nişan yüzüğünü takmadığını fark eder. Aileye göre bu durum uğursuzluğa işarettir. Ardından Fahrünnisa yerde bir küpe bulur ve küpenin Serap'a ait olduğunu anlar. Fahrünnisa, Küşat'la Serap'ın geceleri değirmende buluştuklarını düşünür. Serap değirmene girer ve Fahrünnisa'ya düşüncesinde haksız olduğunu, zaman zaman değirmene gelip geçmişiyi yad ettiğini söyler. Fahrünnisa, Küşat'la Serap'a inanmaz. Küşat'ın Serap'a aşık olduğunu anlar. Ardından bütün aile değirmene gelir. Gördükleri manzara karşısında şaşkınlığa uğrarlar. Aile ilk önce Serap'ı ardından da Küşat'ı suçlarlar. Aileyi hiçbir sözüne inandıramayacağını bilen Serap değirmenden ayrılır. Bütün gözler Küşat'ın üzerindedir. Küşat ailenin yanından ayrılıp öbür kıyıya gitmeye karar verdiğini söyler. Fahrünnisa Küşat'ın Serap'ın arkasından gideceğini düşünür. Buna karşılık Küşat Fahrünnisa'ya kendini bulmaya gideceğini söyler. Küşat bütün imtiyazlarından vazgeçer.

Küşat'ın Tabloyu Tamamlamaya Çalışması Üçünde perde, beşinci tabloda uzam birinci tablodakiyle aynıdır. Küşat yarışma için hazırladığı tabloyu bitirmek üzeridir. Onu hayranlıkla izleyen Azat Küşat'a, bu kadar iyi bir tablo yapacağını bilseydi yarışma hakkında kendisine bir şey söylemeyeceğini söyler. Küşat'ın gururu okşanmıştır. Fakat Küşat, Festekizlerden kalma çoğu alışkanlığını hala devam ettirmektedir. Tırşe terlikler ve robdöşambr giyer. Fırçasını kullanırken serçeparmağını kaldırır ve pipo dumanından dolayı hapşırır. Küşat Üstat'tan aldığı beş bin lira sayesinde yarışmaya katılabiliştir. Fakat ondan borç almış olmaktan pişmandır. Zira Üstat, gittiği her yerde Küşat'a borç para verdiğini söylemektedir. Azat Küşat'a görüştüğü kadının kim olduğunu merak ettiğini söyler. Bir süre sonra telefon çalar ve arayan kişi Küşat'ın görüştüğü kadındır. Küşat Azat'a onun birazdan eve geleceğini söyler. Fakat kadın Küşat'la yanında başka birileri varken görüşmemektedir. Atölyenin bir anahtarı da kadındadır. Azat bahsi geçen kadının kim olduğunu merak eder.

Serap'ın Küşat'a Resim Yapmakta Yardımcı Olması Azat'ın gitmesinin ardından Serap atölyeye gelir. Küşat'ın Festekizlerden kalma alışkanlıklarını devam ettirdiğini gören Serap ona sinirlenir. Küşat, Serap'ın gelmesiyle birlikte tablodan ziyade onunla ilgilenmeye başlar. Onu ne kadar sevdiğini ve onu ne kadar çok istediğini dile getirir. Fakat Serap, Küşat'ın bütün sıcakkanlılığı karşısında, oldukça soğukkanlıdır. Küşat, yarışmayı kazandıktan sonra Serap'la birlikte Roma'ya gitmeyi, onunla evlenmeyi ve ondan çocuk sahibi olmak istediğini söyler. Serap Küşat'ın bütün söylemlerini ve vaatlerini umursamıyormuş gibi görünmektedir. Serap Küşat'ı resmi bir an evvel bitirmesi için teşvik eder. İkili son iki aydır birliktedirler fakat Serap atölyede yalnızca iki saat durmaktadır. Küşat Serap'ın günün diğer saatlerinde neler yaptığını merak eder. Fakat Serap Küşat'ın kendisine soru sormasından hoşlanmaz. Üstat'ı Küşat'a borç para vermesi konusunda Serap teşvik etmiştir. Küşat Üstat'ın bir kart zampara olduğunu ve parayı sırf Serap'a hava atmak için verdiğini düşünmektedir. Serap Üstat'ı telefonla arar. Zira bu gece birlikte akşam yemeği yiyeceklerdir. Küşat Serap'ın yarışmada görev alacak jüri üyelerini satın almaya çalıştığını düşünür. Serap Küşat'a Üstat'a duydukları minnet borcundan dolayı akşam yemeğini kabul ettiğini söyler. Küşat'ın Festekizlerden kalma alışkanlıkları Serap'ın sinirlerini bozar. Zira Küşat tabloda Festekizlerin en çok sevdiği yeşil rengini fazlasıyla kullanmıştır. İki saatin dolmasının ardından Serap atölyeden ayrılır. Hemen ardından Doktor atölyeye gelir ve Küşat'ın neler yaptığını kontrol eder. Festekizler Mihrünnisa'nın Doktor'la evlenmesine karar vermişlerdir. Bundan dolayı Doktor, karşı kıyıda hastanede çalışmak için evraklarını almaya gelmiştir. Küşat'ın aileden ayrılmış olması Doktor'un işine yaramıştır. Bu sayede Doktor ailenin erkek ihtiyacını karşılamış olacaktır. Küşat Doktor'un Festekizlerden bahsetmesinden rahatsız olur. Fakat sanat hakkında pek bilgisi olmayan Doktor Küşat'ın resminden pek bir şey anlayamaz.

Küşat'ın Çocuk Sahibi Olacağını Öğrenmesi ve Serap'ın Sahtekarlığı Küşat Doktor'a resimde ne gördüğünü sorar. Bir sürelik bir bocalamanın ardından Doktor, resimdeki şeyin bir kanat olduğunu anlar. Küşat Doktor'a, değirmen kanatlarının geceyi bozduğunu ve mavi aydınlığı ortaya çıkarmaya çalıştığını söyler. Doktor Küşat'a resmi oldukça anlamlı bulduğunu söyler. Ardından Doktor Küşat'a Festekizlerden bahsetmek ister. Küşat Doktor'a yalnızca Fahrünnisa'yı sorar. Küşat'ın gidişinin ilk

dönemlerinde bunalıma girmiş olan Fahrünnisa, tıbbi müdahalelerle iyileşmeye başlamıştır. Fahrünnisa'nın da kendisini değirmenden atacağını düşünen aile değirmeni yıktırmaya karar vermiştir. Küşat, Fahrünnisa'nın yaşadıklarından ve değirmenin yıkılacak olmasından dolayı üzüdür. Küşat Doktor'a Fahrünnisa'yı gerçekten sevdiğini fakat sanatın kendisi için daha önemli olduğunu söyler. Bir süre sonra Serap eve gelir. Doktor Serap'ın Küşat'a resim yapmasında yardımcı olduğunu görür. Ardından Doktor Küşat'a atölyeye aslında bilerek geldiğini ve bir haberinin olduğunu söyler. Fahrünnisa hamiledir. Haberi alan Küşat'ın elindeki fırça kayar ve resim bozulur. Küşat oldukça şaşkındır. Ardından Üstat Serap'ı almaya gelir. Bu sırada Azat, atölyede unuttuğu sigara paketini almaya gelmiştir. Serap'ı Küşat'ın atölyesinde gören Azat, onun Küşat'a da resim yapması için yardım ettiğini anlar.

Küşat'ın Yarışmayı Kaybetmesi ve Kandırılmış Olması Altıncı tabloda olaylar yeniden Küşat'ın atölyesinde geçer. Elindeki tabloyla mutsuz ve kızgın bir şekilde içeri giren Küşat, elindeki mektupları sigara masasının üzerine koyar ve oturup mektuplara cevap yazmaya başlar. Kendisini arayan bir gazeteciye yarışmada hile yapıldığını söyler. Küşat gazeteciden, Azat'ın akademiye üye olarak alındığını öğrenir. Ardından Serap atölyeye girer. Oyuna getirildiğini anlamış olan Küşat Serap'a kızar. Serap Küşat'a tablonun kompozisyonunda bazı bozukluklar olduğunu ve onun Festekizlerden kalan bazı alışkanlıklarını yaptığı resme yansıtmış olduğunu söyler. Atölyenin dışında Azat Serap'ı beklemektedir. Küşat, Serap'ın Azat'a resim konusunda yardım ettiğini ve onların beraber olduklarını öğrenmiştir. Küşat kendini ihanete uğramış gibi hissetmektedir. Fakat Serap Küşat'a, hiçbir konuda ona söz vermediğini söyler. Serap'ın işareti üzerine Azat atölyeye girer. Azat Küşat'a tablonun kompozisyonundaki bazı hataları söyler. Küşat Azat'ı alaycı bir şekilde dinler ve onun sözlerine karşılık verir. Jüri üyelerini iyi tanıyan Azat, onların hoşuna gidecek şeylerin listesini çıkararak tablosunu listeye yazdığı şeylere göre yapmıştır. Küşat Azat'ın tablosunu bir ucube olarak nitelendirir. Azat da Küşat'ın bu görüşünü kabul eder. Lakin her şeye rağmen yarışmayı Azat kazanmıştır. Serap'tan faydalanamayacağını anlayan ve Küşat'ın yarışmayı kaybettiğini bilen Üstat, verdiği borç paranın kendisine bir an evvel ödenmesini, aksi halde icra davası açacağını söyler. Küşat borcunu ödeyeceğini söyler. Gerekirse yaptığı bütün tabloları Üstat'a bırakacaktır.

Gururu İncinen Küşat'ın İntihar Etmesi Dost olarak gördüğü insanlar tarafından kandırılmış olan Küşat, kendisine verilmiş olan bir resim çizme işiyle umutlanmıştır. Fakat Serap'la giriştikleri tartışma üzerine Küşat, işin Fahrünnisa tarafından ayarlandığını öğrenir. Bunu öğrenmesi üzerine Küşat yıkılır. Festekizleri ruhsuzlukla, sanatçı dostlarını alçaklık ve sahtekarlıkla suçlayan Küşat, iki kıyının aslında birbirlerinden farklı olmadığını söyler. Büyük bir hayal kırıklığıyla tablosunu bıçakla deler. Artık bütün ümidini yitirmiş ve yel değirmenleriyle savaşmaktan vazgeçmiştir. Küşat, Serap'ı ve Azat'ı atölyeden kovar. Serap tarafından eninde sonunda terk edileceğini anlayan Küşat, en azından ondan ayrılan kişi olarak onurunu korumak ister. Gece yarısı mektupları yazmayı bitiren Küşat, ertesi sabah bir çocuk aracılığıyla mektupları adreslerine gönderir. Ardından yatak odasında bir silah sesi duyulur. Festekizler atölyeye gelirler. Doktor camı kırarak atölyeye girer.

Küşat'ın Taburcu Edilmesi ve Sanatı Hakkında Söylenen Olumlu Şeyleri Duyması Hastaneden taburcu edilen Küşat evine getirilir. Fırça ve silah gibi nesnelere tuttuğu zaman eli titreyen Küşat, intihar girişimi sırasında elinin titremesi sayesinde kurtulmuştur. Yaptığı tablolardaki titreşim çizgilerinin de ellerinin titremesinden kaynaklandığı anlaşılır. Küşat'ın öldüğü haberinin yayılması üzerine birçok gazetede onu öven yazılar yayımlanmıştır. Küşat'ın tabloları paha biçilmez değerlere ulaşmıştır. Fahrünnisa, Küşat'ın Festekizleri terk ettiği için intihar ettiğini sanmaktadır. Bütün aile onun utancından intihar etmeye çalıştığını düşünmektedir. Küşat Fahrünnisa'ya gerçek nedeni söylemez. Küşat Fahrünnisa'ya karşı kıyıya geri dönmeyeceğini ve sanatını icra etmeye devam edeceğini söyler.

Küşat'ın Sanat Camiasında Aradığını Bulamaması Bir süre sonra Üstat atölyeye gelir. Üstat Küşat'a geçmiş olsun diler ve geçmişte yapılan hatalardan dolayı özür diler. Fakat Küşat'ın yaşadığının duyulması üzerine yaptığı tabloların değeri düşmeye başlamıştır. Küşat için söylenen bütün güzel sözler, onun yaşadığının öğrenilmesi üzerine tersine döner. Bir süre sonra Serap da atölyeye gelir. Serap Küşat'tan yaptıkları için özür diler. Küşat'ın intihar edeceğini anlamış olan Serap, atölyeyi terk ettiği gece Festekizlere Küşat'ı almaya gelmeleri için telgraf çekmiştir. Bu sayede Küşat zamanında hastaneye götürülmüş ve hayatta kalmıştır. Serap Küşat'a şehri terk edeceğini söyler. Daha sonra bir tiyatro oyununun repliklerini okurcasına birbirleriyle konuşurlar. Küşat daima Serap'a ulaşmaya çalışmaktadır. Serap ise kendisine ulaşılmasını için her şeyi yapmaktadır. Serap söylemleriyle Küşat'a tamamen umut vermez. Fakat onu tamamen umutsuzluğa da düşürmez. Serap Küşat'a karşı kıyıya gitmesini ve oranın havasının ona iyi geleceğini söyler. Küşat Festekizlerin yanına dönmekte kararlıdır. Ardından Serap Küşat'ın bavullarını hazırlamak için odadan çıkar.

Kuşat'ın Mücadeleden Vazgeçmesi ve Festekizlerin Yanına Geri Dönmesi Ardından Fahrünnisa Festekizlerle birlikte odaya girer. Aile üyeleri hep bir ağızdan kızlarını bu yakada bırakmayacaklarını ve kendisini de alıp götürceklerini söylerler. Elindeki bavullarla birlikte Doktor odaya girer. Festekizler bu durumdan Kuşat'ın geri döneceğini anlarlar. Kuşat'ı bu yakaya getiren sebep, onun diğer yakaya dönmesine sebep olmuştur. Bu habere en çok sevinen kişi Fahrünnisa olur. Fahrünnisa Kuşat'a köşkte çok mutlu olacaklarını ve çocuklarını güzel bir ortamda yetiştireceklerini söyler. Ardından köşke gitmek için harekete geçilir. Kuşat "Ver Elini Gökyüzü" adlı tablosunu da almak ister. Onun köşkteki başka bir deliği kapamaya yarayabileceğini söyler. Diğer tablolarını borcunun karşılığı olarak Üstat'a bırakır. Kuşat Süleyman'a tek bir şartla eve döneceğini söyler. Değirmenin yıkılmasını istememektedir. Çünkü gelecekte çocuğunun orayı kullanacağını ve orada büyüyeceğini hayal eder. Festekizlerin de ısrarı üzerine Süleyman, Kuşat'ın şartını kabul eder. Diğer yakaya gitmek için yola çıkılır. Kuşat'la Serap son kez göz göze gelirler.

Sanatçıların Gerçek Yüzlerinin Ortaya Çıkması Atölyede kalan Üstat, Azat ve Serap üçlüsü, Kuşat'ın kendini öldürmeyi bile beceremeyen bir beceriksiz olduğunu söylerler. Onun ölüm haberi sayesinde hepsi ciddi çıkarlar elde etmişlerdir. Fakat Kuşat'ın hayatta kalması üzerine onlar için bir gelir musluğu kapanmış olur. Üçlünün söylemleri sanat camiasındaki ikiyüzlülüğü ve entrikaları yansıtır.

Temalar

Ötekileşme 1950'li yılların Türkiye'sinde toplum, özellikle orta sınıf, eski değerleri savunanlarla yeni değerleri savunanlar olarak ikiye ayrılmıştır. İki ayrı camianın üyeleri kendilerini kanıtlamak adına tipleşecek kadar aşırıya kaçmışlardır. Eski değerleri savunan insanlar oldukça sıkıcı ve cansız görünmektedirler. Fakat güvenilir ve samimidirler. Yeni değerleri savunanlarsa entrikacı ve ikiyüzlü olmalarına rağmen oldukça büyüleyici bir dünyaları vardır ve eğlencelidirler. Eski değerlerle yeni değerler arasında gidip gelen Kuşat, hiçbir yakaya tam olarak uyum sağlayamamaktadır. Festekizlerin yanında kendisini güvende hisseder fakat hayatın hiçbir rengi yoktur. Sanatçı dostlarının yanındayken hayatına renk gelir fakat bu sefer de kimseye güvenemeyeceğini öğrenir. Gelenekçilerin katılığına ve ruhsuzluğuna katlanamayan Kuşat, yenilikçilerin hovardalıklarına ve ikiyüzlülüklerine katlanamaz. Eserde Kuşat'ın yaşadığı durum Serap karakteri üzerinden şu şekilde ifade edilir: "Serap – Alt katta selvilerin içinde başın ağrıyordu. İyi alamet. Ama üst katlarda da başın dönüyordu. Aşağıyı istiyorsun. Kötü işaret. Sen ne alt katın ne üst katın, sen orta katın adamısın Kuşat. İkinin ortasında asma bir katın" (Taner, 1991, s. 96-97).

Yabancılaşma Kaleme aldığı ilk tiyatro oyunlarında çoğunlukla, 1950'li yılların Türk halkını ele almış olan Taner, yanlış batılılaşmayla birlikte toplumun içine sürüklendiği absürd durumları eserlerinde işlemiştir. Sanat camiasından olan Azat, Üstat ve Serap gibi karakterler, her ne kadar insani değerlere önem veriyormuş gibi görünseler de, aslında önem verdikleri tek şey itibar görmek ve çıkar elde etmektir. Anamalcı dizgenin çarkları arasında, bir üstyapı kurumu olan sanat, tamamen metalaşmıştır. Sanatçı eserlerini yaparken, insanlığa ya da topluma bir ileti vermekten ziyade, onları satmayı ve para kazanmayı amaçlamaktadır. Sanat camiasının içinde olan herkes, Kuşat haricinde, sanatı sermaye ve itibar elde etmek için bir araç olarak kullanmaktadır. Ekinse ve insani açıdan yabancılaşmaya uğramış olan sanat camiasının temsilcileri, çıkar elde etmek adına Kuşat'ın yaşamasındansa ölmüş olmasını dilerler. Zira Kuşat'ın ölüsü dirisinden daha fazla kazanç getirmiştir.

Aile Festekizler, belirledikleri kurallara ve kendileri için çizdikleri yaşam düzenine sıkı sıkıya bağlıdır. Evlerindeki bütün eşyalar antikedir ve yenilikçi olan hiçbir şeyin yapılmasına izin verilmez. Kuşat'ın "Ver Elini Gökyüzü" adlı tablosu, kümesteki bir gediği kapatmak için kullanılır. Festekizlerin önem verdiği şeyler; birlik, dirlik, beraberlik, benzerliktir. Ailedeki herkes ve her şey birbirine benzemek zorundadır. Festekizlerle altı ay geçiren Kuşat, ruhsal açıdan her ne kadar bunalmış olsa da kısa sürede onlara benzemiştir. Gelenek, Festekizlerin bütün hayatına yön verir. Kuşat'tan da bu geleneklere harfiyen uyması beklenir. Kuşat Festekizlere elinden geldiğince ayak uydurmaya çalışır. Fakat Festekizler her konuda oldukça katıdır.

Aşk Akademi yıllarında Serap'la tanışmış, onunla birlikte bazı oyunlarda sahneyi paylaşmış ve ona aşık olmuş olan Kuşat, Serap'la kısa süren birlikteliğinin ardından hiçbir neden gösterilmeden terk edilmiştir. Fahrünnisa'nın ve Festekizlerin aksine Serap, hiçbir şeye ya da hiç kimseye bağlanmak istememektedir. Serap günü gününe yaşar ve gelecekle ilgili planlar yapmaz. Başkalarıyla yaşadığı ilişkiler oldukça samimiyetsizdir ve yapmacıklıklarla doludur. Kuşat Serap'ı daima çok sevmiştir. Hatta Fahrünnisa'yla evlenmesinin en büyük sebebi, onun Serap'a benziyor

olmasındandır. Fakat Kūşat'ın Serap'a karşı beslediği sıcak ve samimi aşk karşılıksız kalmıştır. Kūşat, samimiyetinin ve sıcaklığının karşılığında Serap'tan ihaneti ve bayağılığı görmüştür. Kūşat Serap'a tutkuyla aşiktir. Fahrūnnisa da Kūşat'ı, onun için her türlü fedakarlığı yapabilecek kadar sevmektedir. Kūşat'ın Fahrūnnisa'da sevdiği şeyse kendisinin sevilmiş şeklidir.

Kişi İncelemesi

Kūşat

(Açık/Duygusal)

Karakter Oyunun başkahramanı olan Kūşat bir ressamdır. Tapu Kadastro katipliği yapmış bir babası vardır. Bir sergide tanıştığı Fahrūnnisa'yla evlenen Kūşat, daha önce hiç tanımadığı tutucu ve aşırı kuralcı bir ortamla tanışır. Başkarakter sanat camiasının özgürlükçü fakat ikiyüzlü ortamıyla, Festekizlerin sıkıcı fakat güvenilir ortamı arasında seçim yapmak zorunda kalır. Huzurlu ve özgür olabileceği bir ortamda sanatını icra etmek isteyen Kūşat, yeni bir ilham kaynağı olabileceğini düşündüğü Festekizlerin Köşküne gelmiştir. Fakat Festekizlerin evindeki her şey simetrik ve aile aşırı katı bir düzen içinde yaşamaktadır. Köşkün görüntüsü sıcak bir yuvadan ziyade askeri bir yapıya benzemektedir. Böylesine kapalı bir uzamda hiçbir şey düşünemeyen ve ruhsal açıdan bunalan Kūşat, değirmene sığınır. Değirmenin çatı katından deniz görünür ve içerisi oldukça havadardır. Serap'ın değirmene gelmesiyle birlikte sanat hayatını özlediğini fark eden Kūşat, sanat camiasına geri döner. Fakat Kūşat, sanatçı arkadaşları tarafından ihanete uğrar. Sanat camiasının içinde dönen entrikalardan ve insanların ikiyüzlülüğünden sıkılmıştır. Kendisi için mükemmel olanı arayan Kūşat, iki yakada da farklı şikayetlerden dolayı bunalmaktadır. En sonunda ressam olmaktan vazgeçer ve Festekizlerin içinde yaşamaya karar verir. Gelecekte doğacak olan çocuğunun daha iyi bir dünyada yaşayacağını umut eder. Kūşat daima bir kaçış ve arayış halinde olmuştur. Fakat gittiği hiçbir yerde aradığını tam olarak bulamamıştır.

ÖRNEK ANILAR

Dostane Sanatçı bir kişiliğe sahip olan ve daima mükemmele ulaşmanın peşinde olan Kūşat, dostlarına karşı oldukça sıcakkanlıdır. İnsanların yozluklarına ve bencilliklerine karşı sabırlı olmaya ve ümidini yitirmemeye çalışır. Dostlarıyla hiçbir şeyini paylaşmaktan çekinmez. Fakat yapılan alıntılama Azat, Kūşat'ın eşyalarına sahip olabilmek için yalan söylemektedir: "Azat – İmzasını bile mavi ile atardı. (Hatıra edası ile) Bir gün hiç unutmam – yine böyle bir karamsarlık anında olacak – resmi bırakmaya karar vermiş, fırçası ile paletini bana yollamıştır. Paletin üstünde boya ile mavi bir yazı: Senin eline daha yaraşır diye" (Taner, 1991, s. 17).

Şaşkın Festekizlerin evine ilk gelişinde Kūşat, karşılaştığı manzara karşısında şaşkına döner. Zira evdeki her eşyaya simetrik düzen verilmiştir. Hatta aile bireyleri bile birbirlerinin kopyası gibidirler: Duvardaki aile resimlerini ve bireylerin benzerliğini gören Kūşat, şaşkınlığını gizleyemez: "Kūşat – (Resimle karısı arasındaki benzerliğe şaşmıştır. Çünkü Fahrūnnisa'nın da saçları ortadan ayrı, o da onlar gibi gözlüklüdür. Hep çevresine bakınarak) Ne tuhaf burası" (Taner, 1991, s. 22).

Huzursuz Evin atmosferinden ve insanların birbirine benzerliğinden bunalmış olan Kūşat'ın, gözleri yanmaya ve başı ağrıyaya başlar. Kūşat'ın aldığı küf kokusunu aslında Fahrūnnisa da almaktadır. Fakat küf kokmuyormuş gibi davranır: "Kūşat – Bir koku var burada, farkında mısın? Küf gibi. Fahrūnnisa – Daha neler. Kūşat – Selvilerden geliyor galiba. Fahrūnnisa – Duymuyorum. Kūşat – Ağır buranın havası. Bir başağrısı yapıştı bana" (Taner, 1991, s. 23).

Ümitsiz Festekiz ailesinin ne kadar gelenekçi ve tutucu olduğunu daha köşke geldiği ilk dakikalarda anlamış olan Kūşat, aile üyeleri tarafından sevilleceğine inanmaz. Dahası kendisinin böylesi bir evde mutlu olmayacağını bilmektedir. Fakat Fahrūnnisa'yı üzmemek için kendisinden istenen her şeyi kabul eder: "Fahrūnnisa – (Ona sokulup düğmeleriyle oynayarak) Hayır seni sevdiğime hiç pişman değilim. Kūşat – Bakalım ailen de öyle mi düşünecek?" (Taner, 1991, s. 23).

Ümitli Sanatçı arkadaşları ve öğretmenleri tarafından hiçbir zaman anlaşılammış ve hor görülmüş olan Kūşat, Festekiz köşkünü kendisi için bir sığınak olarak görmektedir. Geldiği yeni kıyının kendisine yeni ilhamlar getireceğini ve sanatını rahatlıkla icra edebileceğini düşünür. Fahrūnnisa tarafından sevilmenin ve değerinin bilinmesinin rahatlığı içindedir: "Kūşat – "Bilmem" dedin. "Sormayın bana böyle şeyler, beceremem, toparlayamam" dedin. Ne sevmiştim alçakgönüllülüğünü. Sonra durdun, durdun tek bir cümle söyledin ki her şeye değerdi. Sade, berrak, derin. "Bu tablo güftesiz bir şarkı gibi güzel" dedin. Felsefemi beş kelimedede özetlemiştin" (Taner, 1991, s. 24).

Saf Özellikle çağdaş sanata karşı hiç tahammülü olmayan Festekizler, Kūşat'ın koridora asılan tablosunun indirilmesini isterler. Fahrūnnisa Hürrem'in isteğini gizlice yerine getirmeye çalışırken Kūşat'a yakalanır. Fahrūnnisa Kūşat'a tabloyu neden koridordan kaldırdığına dair yalan söyler ve Kūşat onun yalanına inanır: "Fahrūnnisa – (Annesine bakar) Şey... (Birden gözleri parlar) Sana bir şey söyleyeyim mi? (Kūşat'ın söyle der gibi bakması üzerine, usulca) Kıskanıyorum bunu Kūşat. Başka gözlerden kıskanıyorum. Yalnız bizim olan bir sırrı ortaya vurmuş gibi... Kūşat – (Aptalca memnun) Çok şekersin" (Taner, 1991, s. 34).

Benzetilen İkinci perdenin üçüncü tablosunda, Kūşat Festekizlerin yanında altıncı ayını doldurmuştur. Zaman içinde neredeyse tamamen aileden biri haline gelmiş ve başlangıçta yadırgadığı birçok şeye alışmıştır. Bu durum onun sanatçı karakterini olumsuz açıdan etkiler: "Kūşat'ın da sırtında tirşe robdöşambr, ayağında tirşe terlikler ve işin tuhafı gözünde gözlükler vardır. Her hali ile onlardan olmaya başladığı sezilir" (Taner, 1991, s. 42).

İsyankar Festekizlerin yanındayken karakterinin ve sanatçılığının zarar görmeye başladığını anlayan Kūşat, ailenin anlamsız ve saçma geleneklerine karşı en sonunda isyan eder. Ailenin almış olduğu bütün kurallar oldukça katıdır ve kurallarda hiç esneklik yoktur. Sanatçı ruhlu bir karakter olan Kūşat'ı bu durum rahatsız eder. Rahat nefes alabileceği bir yer ve kendi olmak ister: "Kūşat – Okuyorum işte. Duyarlarsa duysunlar. Lanet olsun hepsine, selvilerinize, sarmaşıklarınıza, rüyalarınıza, kapuskanıza" (Taner, 1991, s. 49).

Fahrūnnisa (Kapalı/Vicdanlı)

Karakter Oldukça tutucu ve gelenekçi bir ailede büyümüş olan kadın karakter, karşı yakada katıldığı bir sergide Kūşat'la tanışır. Ailesinin yaşadığı yakaya döndüğünde tamamen onlar gibi tutucu bir karaktere dönüşen Fahrūnnisa, Kūşat'ı benzeştirmeye çalışır. Festekizlerin oldukça katı gelenekleri ve kuralları vardır. Ailedeki herkes saçlarını ortadan ikiye ayırarak taramaktadır, her şey simetri içindedir, gün içinde yapılacak olan her iş planlıdır. Aile üyelerinin oturacakları yerler bile bellidir. Herkes aynı kıyafetleri giyer kişilerin görev dağılımları önceden bellidir. Fahrūnnisa Kūşat'ı çok sevmektedir. Onun için her türlü fedakarlığı yapabilecek kadar gerçek bir sevgi beslese de, hayatı boyunca kendisine öğretilmiş olan düzenin dışına çıkmaktan da korkar. Halbuki sanatçıların yaşadığı kıyıya gittiğinde Fahrūnnisa Festekizlerin özelliklerinden kurtulmaya başlamıştır. Fahrūnnisa Kūşat'ı samimiyetle sever ve onun için her şeyi yapabilir. Fakat Fahrūnnisa oldukça sıkıcıdır ve dar bir dünyanın içinde yaşamaktadır. Her ne kadar güvenli bir liman olsa da renksizdir. Fahrūnnisa, ailesi ve Kūşat arasında bir seçim yapmak zorunda kalır. Fahrūnnisa ikisinden de vazgeçemez. Aslında kısmen de olsa Kūşat'ın yaşadığı ikilemi Fahrūnnisa da yaşamaktadır. Fakat o Festekizlerin belirlediği sınırların dışına çıkmaktan korkmaktadır. Ancak Kūşat'ı kaybetmek de istememektedir.

ÖRNEK ANILAR

Endişeli Festekizlerin yanında mutsuz olmuş ve sanatçı dostları tarafından da ihanete uğramış olan Kūşat intihar etmiştir. Onun ardından gözyaşı döken tek kişi Fahrūnnisa olur. Fahrūnnisa'nın bütün hayatı siyah ve beyaz renklerinden oluşuyor olsa da samimi bir karakteri vardır: "Fahrūnnisa – (Sesi içerden gelmektedir) Kūşat, Kūşatçığım. Öldü değil mi, doğruyu söyle bana doktor. Ne olur bana doğruyu söyle" (Taner, 1991, s. 19).

Pişman Kūşat'ın, onu terk etmiş olmaktan pişmanlık duyduğu için intihar ettiğini düşünen Fahrūnnisa, ondan ayrıldığı için pişmanlık duyar. Gelecekte doğacak olan çocuğunun babasının ölüm döşeğine düşmüş olmasından pişmanlıkve üzüntü duyar: "Fahrūnnisa – Benim için öldürdü kendini; benim için öldürdü. Halbuki affetmiştim seni Kūşat. Bunu söylemeye gelmiştim" (Taner, 1991, s. 20).

Memnun Kūşat'ın Festekizlerin köşküne gelmiş olmasından ve içgüveysi olarak yaşamayı kabul etmiş olmasından oldukça memnundur. Kūşat'ın köşkte aradığı ilhamı bulacağına inanır ve havanın onun sanatçı karakterine iyi geleceğini düşünür: "(Laf karıştırarak) O kadar huzurludur ki burası, göreceksin bak, ilhamın nasıl açılacak" (Taner, 1991, s. 22).

Kurnaz Sanatçıların yaşadığı kıyıda bulunduğu dönemde Kūşat'ın sergisini ziyaret etmiş olan Fahrūnnisa, onu etkileyebilmek için mavi rengini çok sevdiğini söylemiştir. Zira kendisi ve Festekiz ailesi yeşil rengini sevmektedirler: "Fahrūnnisa – Nasıl birleşiyordu zevklerimiz. "Renklerden hangisini?" diye sordun. Maviyi yapıştırdım hemen. En çok yeşilli sevdiğim halde. Kūşat – Ya! Fahrūnnisa – Çünkü biraz önce sergideki iki ziyaretçinin konuşmasından maviyi sevdiğini öğrenmiştim" (Taner, 1991, s. 25).

Özenti Festekiz ailesinin kızları, sevgilileriyle aynı sözcükleri, jestleri ve hareketleri kullanarak etkileşime geçmişlerdir. Doktor Küşat'a, Mihrünnisa'yla nasıl tanıştığını anlatır. Anlatılan hikaye Küşat'la Fahrünnisa'nın tanışma hikayesiyle birebir aynıdır: "Doktor - ..."bu an ne kadar güzel" diye mırıldandı. Dansa şimdi zaman ve mekan. Onlarla beraber biz. Sen ve ben ikimiz. Ve yıldızlar aksa etrafımızdan alayiyümüssema renginde bir şehrayın... Küşat – (Şaşmış) Orada imiş gibi konuşuyorsun. Doktor – Kız kardeşi de söylemişti de bir gece bana tıpkısını" (Taner, 1991, s. 30).

Çekingen Festekiz ailesine damat olmanın ilk şartı, onların soyadını almayı kabul etmektir. Fakat bir sanatçı olarak daima kendi soyadını kullanmış olan Küşat, onların bu şartını kabul etmek istemez. Fahrünnisa Küşat'a bu ilişki için birçok şey katlandığını ve kendisinin de bazı fedakarlıklar yapması gerektiğini söyler: "Fahrünnisa – Korktum kızarsın diye. İlk ağızdan ürkütmek istemedim seni. Anlayış göster canım. Bak ben senin için neleri göze aldım. Hatırım için ne olur. Çatma kaşlarını" (Taner, 1991, s. 31).

Yalancı Fahrünnisa, Küşat'la birlikte olabilmek için ailesine birçok yalan söylemiştir. Bunlardan biri Küşat'ın mimar olduğudur. Daha sonra Fahrünnisa Küşat'ı köşkte kalmaya ikna etmek için de birçok yalan söylemek ve sır tutmak zorunda kalır: "Fahrünnisa – (Annesine bakar) Şey... (Birden gözleri parlar) Sana bir şey söyleyeyim mi? (Küşat'ın söyle der gibi bakması üzerine, usulca) Kiskanıyorum bunu Küşat. Başka gözlerden kiskanıyorum. Yalnız bizim olan bir sırrı ortaya vurmuş gibi... Küşat – (Aptalca memnun) Çok şekersin" (Taner, 1991, s. 34).

Muhafazakar Festekiz ailesi bütün üyeleriyle oldukça katı kurallar çerçevesinde yaşamaktadır. Fahrünnisa da ailesinin belirlediği kurallar çizgisinde bütün hayatını sürdürür: "Süleyman – Hayır. Hayatta en önemli şey AİLEDİR. Hepsi – (Bir ağızdan) AİLE. Süleyman – (Devamla) Bir aileye girmek bir ev kurmak. Aile nedir peki? (Küşat'ın tembel bir öğrenci gibi duraklaması üzerine çocuklarına ve karısına döner ve bir orkestra şefi gibi girişlerini işaret ederek) Dirlik!" (Taner, 1991, s. 39).

Dürüst Küşat'a söylemiş olduğu yalanları ve onu zor duruma sokmuş olduğunu kabul eder: "Fahrünnisa – Ne söylesen haklısın. Ne ümitler vermiştim sana. Gerçekten ihmal ettim seni, sanatını... Şimdi düşünüyorum da onlara uydum ben de. Onlar gibi... Halbuki orda ne kadar başka idim değil mi? Sana çok daha yakın. Mesut edemedim seni Küşat" (Taner, 1991, s. 70).

Fedakar Küşat için her türlü fedakarlığı yapmaya hazırdır: "Fahrünnisa – Biliyorum iyice bunaldın burdan. Sık dışını biraz daha. Senin için yapamayacağım yoktur. Biraz daha para biriktirelim. Çıkarız burdan. Saçımı başka tararım bak. Belki gözlüklerimi de çıkarırım. Bambaşka bir kadın olurum karşında. İnanmıyor musun?" (Taner, 1991, s. 71).

Serap (Açık/Vicdansız)

Karakter "Yeni gelen güzelliğinin aşırı derecede şuurunda, genç ve hülyalı bir kadındır. Sesi de öylesine" (Taner, 1991, s. 15). Festekiz ailesinden, değirmenin balkonundan aşağıya atlayarak kendini öldürmüş dayının kızıdır. Ailenin istediği şekilde bir tutum takınmayan ve onların istediği gibi davranmayan Serap, Festekizler tarafından sürekli eziyet görmüştür. Serap, Festekizlerden intikam almak için, ailenin tek erkek varisi olan Fası'tı incir ağacından aşağıya düşürmüş ve onun kısır olmasına sebep olmuştur. Festekizlerden ve köşkün atmosferinden bunalan Serap, babası ve Küşat gibi, küçüklüğünde daima değirmene sığınmıştır. Serap için Değirmen, Festekizlerin baş ağrıtıcı yaşam biçiminden kaçabileceği tek yerdir. Evden ayrılacak yaşa geldiğinde Serap, akademide tiyatro oynamaya başlamış ve Küşat'la tanışmıştır. Oldukça özgürlükçü ve çağdaş bir ortama kavuşmuş olan Serap, dilediği gibi bir insan olmayı başarmıştır. Fakat Serap'ın hiçbir şeyi umursamayan ve samimiyetsiz karakteri birçok insana zarar verir. Bunların başında Küşat vardır. Küşat Serap'ın asiliğine, özgürlükçülüğüne ve kadınlığına daima hayran olmuştur. Küşat, Serap'ı elde etmek için her şeyi yapmıştır fakat Serap Küşat'ı, her bir araya gelişlerinde yüzüstü bırakmıştır. Günübirlik yaşayan, hiçbir şeye ya da hiç kimseye bağlanmayan, eğlence ve gösteriş düşkünü bir karakter olarak Serap, çıkarıcılığı ve ikiyüzlülüğü nedeniyle Küşat'a ciddi derecede zarar vermiştir. Serap daima ulaşılmaz olan olmaya çalışmıştır.

ÖRNEK ANILAR

Öngörülü Eserin ilk tablosunda Küşat kendini vurmuştur ve herkes onun öldüğünü düşünmektedir. Küşat'ın "Ve Değirmen Dönerdi" adlı tablosunu bıçakladığı gece Serap, onun intihar edeceğini anlamış ve Festekizlere onu kurtarmaları için haber vermiştir: "Serap – Öldü mü? Üstat – Size de mi mektup yazmış? Serap – Hayır ben biliyordum. Azat – Nasıl? Serap – (Sehpadaki tülü açık

yırtılmış tabloyu göstererek) Mavi değirmeni bıçakladığı gündün beri.. Hatta ailesine... (Vazgeçer) Neyse..." (Taner, 1991, s. 16).

Pişman Küşat'ın intihar etmesinden dolayı kendini sorumlu tutan Serap vicdan azabı duyar. Fakat Serap'ın pişmanlığı gerçek ve kalıcı değildir. Küşat'ın hala hayatta olduğu anlaşıldığında bütün söylemleri tersine döner: "Serap – (Öne doğru ilerleyerek) Onu hiçbir zaman kendime bu kadar yakın hissetmemiştim. Azat – Küşat duymalı idi bunu... Üstat – Bunu size vicdan azabınız söyletiyor olmalı" (Taner, 1991, s. 16).

Soğukkanlı Hayatı boyunca Serap, hiçbir şeyi ya da hiç kimseyi gerçek anlamda sevmemiş ve bağlı kalmamıştır. Serap'ın bu tavrı bir nevi kendini koruma içgüdüsünden kaynaklanmaktadır. Zira geçmişte babasını kaybetmiş ve Festekizler tarafından sürekli dövülmüş olan Serap'ın duyguları körelmiştir: "Serap – (O, hecesinin üstüne basarak) O, beni çok severdi. Süleyman – Yalan, yalan o yalnız karısını, yani kızımı severdi. O yüzden intihar etti. Üstat – Siz zaten kimseyi çok sevmezsiniz. Azat – Yahut uzun zaman. Serap – Olabilir, bunu tartışma yeri burası değil galiba" (Taner, 1991, s. 16-17).

Mantıklı Diğer karakterlere nazaran Serap, Küşat'ı en iyi anlamış ve tanımış olan kişidir. Onun içinde bulunduğu durumu en iyi ifade eden karakter Serap'tır. Ölüm döşeğinde olan Küşat'la ilgili şöyle der: "Serap – İki dünya arasında bocalıyor şimdi. Tıpkı hayatında iki kıyı arasında bocaladığı gibi" (Taner, 1991, s. 20).

Alaycı Küşat ve Serap ikilisi, oyun boyunca ilk defa değirmende karşılaşır. Küşat'ı gören Serap kahkahalarla gülmeye başlar. Zira Küşat'ın kişiliği hakkında ondan bile daha fazla şey bilmektedir. Bu durum Serap'a komik gelir: "Serap – Arkadaki fon. Kanat, selviler ve senin gölgen. Küşat – Ne olmuş? Serap – Bana Don Kişot'u hatırlattı. Küşat – Don Kişot mu? Serap – Evet, Küşat. (İsim benzerliği büsbütün tuhafına gitmiştir.) Bak ismin de çok benziyor. Affet beni. Elimde değil" (Taner, 1991, s. 60).

Umursamaz Akademi yıllarında Küşat'la Serap birlikte olmuşlardır. Fakat bir süre sonra Serap, hiçbir sebep belirtmeden ortadan kaybolmuştur. Küşat Serap'ı daima beklemiştir. Fakat Serap kendisinden başka hiçbir şeyi umursamamaktadır: "Küşat – Güzel de bitebilirdi pekala. (Ona bakarak) Sen isteseydin eğer. Neden kaçtındı o zaman? Serap – Gitmek zorundaydım. Küşat – Neden? Serap – Bir yerde uzun boylu kalamadığımdan" (Taner, 1991, s. 62).

Sitemkar Festekizlerle yaşadığı dönemde karşılaştığı zorlukları ve onların bunaltıcı benzerliklerini sitemkar bir üslupla Küşat'a anlatır. Küşat'la Serap Festekizler hakkında hemen hemen aynı şeyleri düşünmektedirler. Fakat Serap'ın aksine Küşat, zaman içinde onlara benzemeye başlamıştır: "Serap – O da benzer yavaş yavaş. Tek istasyon alan bir radyo gibi idiler. Birinin bittiği yerden öbürü başlar. Gece bile horultuları birbirine tempo tutardı: Bariton, Tenor, Alto Soprano, Mezzo Soprano. Sanki bir horultu kenteti" (Taner, 1991, s. 65).

Kaynakça

Dicle, E. (2004). *Haldun Taner'in Benzetmeci Oyunları Üzerine Göstergelimsel Bir Çözümleme*. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

Taner, H. (1991). *... Ve Değirmen Dönerdi / Lütfen Dokunmayın*. Ankara: Bilgi Yayınevi.